

Валерій ПОЛОНСЬКИЙ,

аспірант кафедри організації театральної справи імені І.Д. Безгіна
Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого
(Київ, Україна) odin123121@gmail.com

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕАТРАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ХАРКОВІ ПІД ЧАС ГАРЯЧОЇ ФАЗИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

У статті зроблено наголос на важливості театрального мистецтва для покращення психічного стану людини, особливо під час війни. Саме театральне мистецтво на рівні з музикою стали так званими «лікарями людських душ», що вкрай актуально для людей, які живуть в умовах постійної небезпеки для життя. Артикульовано, що з початком гарячої фази російсько-української війни театральне мистецтво в Україні перебуває у стані значного зростання глядацького попиту, що в свою чергу відобразилося на покращенні адміністративно-творчої діяльності більшості театральних закладів країни. Таким чином більшість театральних діячів констатує зростання прибутків українських театрів попри скорочення фінансування театрального мистецтва з боку державних інституцій. В той же час у статті окреслені значні проблеми діяльності театрів прифронтових міст. Ці проблеми пов'язані не тільки з ситуацією пов'язаною з безпекою для роботи у прифронтових містах, але й з бажанням комунікації між владою цих міст з закладами мистецтва. У статті зроблено наголос на важливості роботи театрів, як важливих об'єктів для покращення психічного стану людей. Тож влада цих міст повинна підтримувати та розвивати культурне життя, як засіб ідентифікації до української культури. Саме таке ставлення до роботи театрів роблять більшість місцевих влад українських міст зі сходу та півдня України. Але існують негативні приклади такої співпраці. У статті виявлені проблеми у роботі обласних державних театрів міста Харків, серед яких разом з близькістю до лінії фронту, яка створює неможливість повноцінної роботи театральних колективів, присутні ще й кризові явища через жахливий фінансовий стан театральних закладів міста, спровокований обласною владою Харкова, та наголошено на неспроможності обласної влади до вирішення проблеми збереження театрального мистецтва у прифронтовому місті. У статті розглянуті унікальні умови діяльності всіх харківських театрів які пов'язані з близькістю до лінії фронту, репресивними методами адміністрування театральної роботи з боку Харківської обласної військової адміністрації, що в свою чергу привело до створення нових форм та жанрів мистецтва, непритаманних великим репертуарним театрам Харкова до початку гарячої фази російсько-української війни

Ключові слова: театральне мистецтво, російсько-українська війна, глядацькі зали, сцени-укриття, театральна діяльність, стратегічне підприємство.

Valerii POLONSKYI,

orcid.org/0009-0005-0986-7326

Postgraduated student at the Department of Organization of Theatricals named after I.D. Bezgin
I.K. Karpenko-Karyi Kyiv National University of Theatre, Cinema and Television
(Kyiv, Ukraine) odin123121@gmail.com

ACTUAL PROBLEMS OF ORGANISING THEATRICAL ACTIVITIES IN KHARKIV DURING THE HEATED PHASE OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

The article emphasises the importance of theatrical art in improving mental health, especially during wartime. Theatrical art, together with music, became, so-called, «doctors of the human souls», which are extremely relevant for people living in conditions of constant danger to their lives. It articulated that with the onset of the hot phase of the Russian-Ukrainian war, theatrical art in Ukraine is experiencing significant growth in audience demand, which in turn has been reflected in the improvement of the administrative and creative activities of most of the country's theatrical institutions. So, the majority of theater actors note the growth of profits of Ukrainian theaters despite the reduction of funding for theater art by state institutions. At the same time, the article outlines significant problems facing theatres in frontline cities. These problems are related not only to the security situation in frontline cities, but also to the desire for communication between the authorities of these cities and arts institutions. The article emphasises the importance of theatres as important objects for improving people's mental health. Therefore, the authorities of these cities must support and develop cultural life as a means of identifying with Ukrainian culture. This is precisely the attitude towards the work of theatres taken by most local authorities in Ukrainian cities in the east and south of Ukraine. However, there are negative examples of such cooperation. The article identifies problems in the work of regional state theatres in the city of Kharkiv, including proximity to the front line, which makes it impossible for theatre companies to work properly, as well as the crisis caused by the dire financial situation of the city's theatre institutions, provoked by the Kharkiv regional authorities.

It also highlights the inability of the regional authorities to solve the problem of preserving theatre art in a frontline city. The article examines the unique operating conditions of all Kharkiv theaters, which are related to their proximity to the front line and the repressive methods of theatre administration by the Kharkiv Regional Military Administration. This, in turn, has led to the creation of new forms and genres of art that uncommon in the large repertory theatres of Kharkiv before the start of the hot phase of the Russian-Ukrainian war.

Key words: *theatrical art, Russian-Ukrainian war, auditoriums, shelter stages, theatrical activities, strategic enterprise.*

Постановка проблеми. Під час геополітичних криз, війн та глобальних зворушень мистецтво завжди намагалося дати швидкі та правдиві відповіді на більшість філософських та звичайних побутових питань, які повстають перед населенням будь-якої країни сучасного світу. Тож під час початку гарячої фази російсько-української війни зростання попиту серед населення України до мистецтва не є унікальним явищем. Саме діячі мистецтва та культури через створення драматичних, музичних, кінематографічних творів намагаються чесно вести діалог з людьми для кращого розуміння життя під часи важких подій, що відбуваються в Україні вже більше, ніж 3,5 роки. Отже розмова «тут і зараз», осмислення подій сучасного життя та спроможність театального мистецтва покращити психологічний стан людей, які відвідують театральні вистави, підштовхнула до справжнього «театального буму» та надала можливість для значного розвитку театального мистецтва в Україні. Театри України відреагували на попит до мистецтва, створюючи новітні постановки, пропонуючи глядачам нову сучасну українську драматургію та класичні драматичні твори у нових жанрах та стилях театального мистецтва. Але такий підйом театального мистецтва спостерігається не у всіх містах. Звісно, що діяльність театрів у прифронтових містах значно ускладнюється через постійну небезпеку з боку ворога. Та попри все обласна та міська влади таких міст, як Одеса, Миколаїв, Дніпро, Чернігів, Суми, Запоріжжя турбуються про культуру та задоволення глядацького попиту серед мешканців, водночас створюють умови для діяльності театрів та фінансово утримують театально-видовищні заклади своїх міст. Окремим питанням у роботі театрів стоїть діяльність театральних колективів міста Харкова. Заборона на діяльність, значне скорочення фінансової підтримки театральних колективів міста привели до можливості втрати видатних театральних закладів, що складали славу театальному мистецтву України протягом ста років.

Аналіз досліджень і публікацій. Осмислення наукових розвідок під час написання цієї статті дають підстави оголосити, що тільки два науковця з Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна: а саме Т. Комарова та В. Кононенко

у своїй науковій статті «Культуротворчість як сфера формування політичних ціннісних смислів: театр у прифронтовому Харкові.», приділили увагу до піднятої в цій роботі проблеми. Замовчування проблеми театральної діяльності міста з боку Харківської обласної військової адміністрації та Міністерства культури та стратегічних комунікацій привело до того, що науковці ще не осмислили всю унікальність ситуації у театальному житті Харкова. При тому, що досвід виживання театральних організацій міста дасть можливість для створення нових моделей організації театральної діяльності після закінчення війни. Наразі джерельна база складається з інтерв'ю очільників театрів Харкова, публіцистичних статей у місцевих ЗМІ, дописів у різноманітних соціальних мережах та інтернет-виданнях

Мета.

– На основі публікацій у засобах ЗМІ, інтернет-ресурсах, дописах у соціальних мережах та інтерв'ю з театральними діячами Харкова висвітлити організаційні, фінансові та творчі проблеми у організації театального мистецтва у місті під час гарячої фази російсько-української війни.

– Виявити, які зміни відбулися у організації театральної справи у прифронтовому місті.

– Розглянути особливості діяльності театрів прифронтового міста.

Методологія дослідження. В опрацюванні теми були застосовані імперичний метод, за допомогою якого були досліджені стан театального мистецтва у Харкові, аналітичний метод, за допомогою якого можна провести аналіз змін, що відбулися у театальному мистецтві прифронтового міста, архівно-бібліографічний метод, який допомагає прослідити зміни у діяльності харківських театрів під час гарячої фази російсько-української війни на основі інтерв'ю театральних діячів міста та дописах у соціальних мережах.

Наукова новизна дослідження полягає в тому що вперше були висвітлені проблеми в організації театральної діяльності великих репертуарних театрів прифронтового міста під час гарячої фази російсько-української війни, проведено характеристику театральних майданчиків міста та умов творчої діяльності театральних колективів Харкова на сучасному етапі історії України. Окреслені

проблеми комунікації між владою та мистецькими закладами Харкова.

Виклад основного матеріалу. С початком гарячої фази російсько-української війни театр став в авангарді українського мистецтва. Спочатку волонтерська діяльність, допомога вимушеним переселенцям зробила театральних діячів прикладом громадського супротиву ворогу. Вже з квітня 2022 року театри разом з волонтерською діяльністю починають відновлювати свою мистецьку роботу у тих містах України, де не відбувалися бойові дії на землі та за умов безпечного середовища. Тож театри з західних областей України, а згодом й з центральних областей почали свою активну творчу діяльність.

Вже з середини 2022 року відбулися феноменальні зміни ставлення глядачів до театрального мистецтва. Саме через те, що театр зміг відповісти глядачеві на болючі питання, що виникли під час початку активних бойових дій російсько-української війни, українські глядачі активно почали відвідувати театральні вистави в Україні. Питання, пов'язані з війною, можливість театру покращувати психічний стан людини зробили театральне мистецтво надважливим у житті людей. Шалений попит серед шанувальників театру привів до створення унікальних сучасних вистав. Такі вистави як «Кар'єра Артура Уї, яку можна було спинити», «Калігула», «Безталанна», «Буна», «Зернохвище», «Конотопська відьма», «Калинова сопілка», «Дім» «Макбет», «Річард III» та багато інших вистав більшості театрів України стали справжніми шедеврами сучасного українського театрального мистецтва. Звісно, практично всі видання, науковці, критики цей період одногласно визнали ренесансом українського театру та театральним бумом. Театри Києва, Львова, Івано-Франківська дають по декілька вистав на день. Безліч гастрольних поїздок як в Україні так і за кордон дають можливість для розвитку колективів цих міст. Театри столиці та західних міст мають можливість та фінансову спроможність не тільки оновлювати технічне обладнання, купувати матеріали для створення вистав, але й підвищувати заробітну плату своїм працівникам та будувати допоміжні театральні сцени. Дійсно, завдяки значному попиту на квитки серед глядачів столиці, розголосу у ЗМІ та різноманітних соціальних мережах, складається враження, що все українське театральне мистецтво знаходиться у стані справжнього відродження. Насамперед потрібно поставити питання: чи є так званий театральний бум всеукраїнським унікальним явищем? З точки зору творчості, безперечно можна казати, що так.

Але, якщо прискіпливо подивитися на організацію роботи та фінансове становище театрів деяких прифронтових міст, на це питання вже стовідсоткової відповіді не існує. Яскравим прикладом для цієї тези є сучасна організація театральної справи у Харкові.

Другий за розміром український мегаполіс протягом двох століть вважався однією з театральних столиць країни. Потужна режисерська та акторська школи надавали можливість театрам Харкова розвивати свій власний шлях, який завжди відрізнявся авангардним мистецтвом. С початку ХХ століття та до початку хвороби «Ковід-19» театри та мистецькі виші Харкова завжди створювали значну конкуренцію київським митцям, що в свою чергу позитивно впливало на розвиток театрального мистецтва всієї країни. Можна наводити багато прикладів такої конкуренції: Гнат Юра – Леся Курбас, Сергій Данченко – Андрій Жолдак, Київський державний театр імені І. Франка – «Березіль», Київський державний театр імені Л. Українки – Харківський державний театр імені Г. Ф. Квітки-Основ'яненка (до 2022 року Харківський державний академічний драматичний театр імені О. Пушкіна), КНУТКіТ імені І. К. Карпенко-Карого – театральний факультет ХНУМ імені І. П. Котляревського.

Але з початком гарячої фази російсько-української війни організація театральної діяльності у Харкові докорінно змінилася. На відміну від інших українських театрів знамениті харківські мистецькі колективи потрапили у жахливе становище, що унеможливило прогрес театрального мистецтва в місті та поставило театри на грань виживання. Зрозуміло, що в 2022 році робота театрів Харкова була неможлива через близькість до фронту. Постійні обстріли окупаційних військ унеможливлювали будь-яку роботу театральних закладів, крім волонтерської діяльності. Вистави, якщо вони й відбувалися, проходили на станціях харківського метрополітену, який став притулком більше ніж 150 тисячам містян. Саме такі волонтерські вистави для дітей створювали актори Харківського державного академічного театру ляльок імені Афанасьєва, підтримували людей своєю творчістю актори та музиканти оркестру ХНАТОБ імені М. В. Лисенка. Але вже після звільнення великої частини області від окупантів робота театрів у Харкові, на відміну від інших прифронтових міст, не була відновлена.

Така негативна ситуація сталася через рішення владних структур Харківської обласної військової адміністрації. 18 квітня 2023 року був виданий наказ департаменту культури ХОВА у якому була

оголошена заборона на будь-яку діяльність театральних закладів які не мають безпечного простору для відвідувачів театрів, та з іншого боку обласна влада значно скоротила фінансування театрів, підпорядкованих обласній громаді. Нерозуміння важливості мистецтва для громадян міста з боку влади, також привело до того, що протягом двох з половиною років, а саме з 2022 до травня 2024-го року театрам Харкова не надавався статус «стратегічного підприємства». Ці кроки привели до значної деградації театального життя:

1. Заборгованості по заробітній платні
2. Заборгованості перед бюджетом міста
3. Значне скорочення театральних робітників у колективах
4. Немоżliвість творчим працівникам працювати за обраною професією

Якщо обсяг фінансування театрів міста у 2023 році складав 100 млн. гривень, то у 2024 році він складав близько 50 млн. грн. Через таке ставлення працівники театру за власний кошт були вимушені виїжджати у гастрольні тури за для заробітку грошей на погашення заборгованості заробітної плати за попередні місяці. За словами головної режисерки Харківського державного академічного театру ляльок імені В. А. Афанасьєва Оксани Дмитрієвої, заробітна плата працівників театру складала три тисячі гривень на місяць. В інших обласних театрах заробітна плата була такою ж самою. Таке ставлення до мистецтва з боку обласної влади Харкова зворушило більшість колективів лялькових театрів країни, які віддали свої прибутки за день на підтримку колег. Можна вважати справжнім мистецьким подвигом, що актори не припинили свою діяльність та ще змогли створити декілька прем'єрних вистав, серед яких вистава «Жираф Монс», що підкорила величезну кількість глядачів як в Україні, так й у європейських країнах, отримавши декілька нагород найвідоміших театральних фестивалів.

У 2023 році влада дала дозвіл на показ вистав тільки у декількох локаціях. При тому, що обов'язки сплати орендної плати за користування залами було покладене на плечі самих театрів. Можна перерахувати, які майданчики для діяльності великих репертуарних театрів були запропоновані владою:

- Арт-сховище «Культура» Локація, яку створив незалежний театр «Тимур» за допомогою благодійників та донатів громадян міста. 100 глядацьких місць.
- «Art Area» близько 100 місць.
- Приміщення ресторану «Тасо Лосо» близько 100 глядацьких місць.

– Глядацька зала дитячого центру «А-шо» менше 100 місць.

– Глядацька зала центру «EVOhub» 80 глядацьких місць.

– Театральний-видовищний центр (мала сцена оперного театру) 440 місць.

– Внутрішній двір театру ляльок (тільки у теплу пору року).

– Лофт-зала оперного театру 170 глядацьких місць.

– Підземний паркінг для автомобілів, що належить великому ТРЦ 100 глядацьких місць.

Всього близько 1300 глядацьких місць.

Ці майданчики поділяли між собою п'ять обласних театрів, один національний театр та декілька незалежних приватних театрів. При тому орендну плату театри були вимушені сплачувати за власний кошт. Так головний режисер ХДАУДТ імені Т. Г. Шевченка Степан Пасічник надавав інформацію, що оренда однієї години залу та необхідного обладнання коштує театру 3 тисячі гривень, тож театр в день вистави мусить сплачувати близько тридцяти тисяч, в той час, коли квитки на вистави коштують 400 грн.

У 2024 року через неможливість сплачувати оренду та невелику кількість глядацьких залів, які дозволила використовувати влада, театри власним коштом та за допомогою благодійників і небайдужих шанувальників театального мистецтва були вимушені переробляти гардероби або підвальні приміщення у своїх будівлях на сценічні майданчики-укриття. Таким чином до вже вище означених локацій добавилися власні сцени-укриття ХДАУДТ імені Т. Г. Шевченка та ХДАТ імені Г. Ф. Квітки-Основ'яненка. Тобто на початок 2025 року у Харкові було тільки 10 підвальних майданчиків на 1700 глядацьких місць, які поділяють між собою 18 діючих театральних закладів: 6 великих репертуарних театрів та 13 незалежних приватних антреприз. Таку кількість глядацьких місць можна зрівняти з глядацькими залами двох київських театрів.

Водночас нерозуміння важливості мистецтва під час війни у прифронтовому мегаполісі з боку обласної влади привело до кризових явищ у мистецькій складовій діяльності театрів. Протягом 2022-першої половини 2025 року жоден харківський театр не отримав статус критично важливого підприємства. Таким чином більшість чоловіків – працівників театрів були мобілізовані до лав збройних сил України. Так всі театри Харкова, не зважаючи увагу на залежність від підпорядкування, втратили до 60% відсотків працівників, при цьому під час зустрічі з головою обласної ради

депутатів була зроблена цинічна заява, що: «зменшення акторського складу не повинно загрожувати існуванню культурної сфери регіону» (Колесниченко О. 2025). Для прикладу театр ляльок залишився без акторів – чоловіків та був вимушений переробляти весь репертуар під жіночий колектив (статус критично-важливого підприємства чотири з п'яти обласних театрів отримали тільки у середині травня 2025 року). Можливо тільки уявити собі яким би чином відбувалася робота київських театрів, які залишилися без фінансування, власних сцен та акторів – зірок.

Обурливою позицією для всіх харківських театральних діячів стало відношення Міністерства культури та стратегічних комунікацій України до діяльності державних театрів Харкова. Замовчування проблеми протягом більше двох років, невтручання у репресивні розпорядження ХОВА стосовно театральної справи у місті, відсутність політичних рішень стосовно покращення фінансового стану театрів привело до того, що харківські митці були вимушені або йти з професії, або шукати собі роботу у інших театрах України, або за кордоном. Тільки через розголос у різноманітних соціальних мережах та ЗМІ колег з багатьох українських театрів, очільники Міністерства приділили увагу цієї проблемі. На самому початку 2025 року була проведена конференція очільників харківських театрів з заступником міністра культури Г. Григоренко, але жодного рішення не було укладено, крім недолугих порад (цитата): «керівникам театральних установ налагоджувати партнерські відносини з колегами в інших областях, аби мати майданчики для заробляння коштів» (Колесниченко О., 2025).

Тож на початок 2025 року склалася тупикова ситуація у збереженні роботи театрів у Харкові. З одного боку ХОВА заборонила створення та показ вистав на власних сценах, водночас удвічі скоротив фінансування театрів, аргументуючи це скорочення заборонаю міністерства фінансів надавати грошову допомогу непрацюючим підприємствам. З іншого боку протягом всіх років гарячої фази російсько-української війни Міністерство культури та стратегічних комунікацій не знайшло політичної волі запланувати у бюджеті гроші для створення декількох безпечних майданчиків зі значною кількістю глядацьких місць для роботи видатних харківських театрів, або під час війни взяти фінансування на себе, надавши театрам статус «тимчасово національних».

Але при всіх надзвичайно важких умовах театральне мистецтво Харкова продовжує працювати та створювати справжні авангардні шедеври теа-

трального мистецтва. За фінансовою підтримкою УКФ у підвальному приміщенні ХНАТОБ імені М. В. Лисенко режисером Арменом Калояном була створена опера-кабаре «ТГШ. Подорож у часі» музику для якої написав молодий та талановитий український композитор Золтан Алмаші, ХДАУДТ імені Т. Г. Шевченко (славетний театр «Березіль») протягом 2022–2025 створив декілька нових вистав, де поєдналися різні жанри та види театрального мистецтва: «Нехай щастить», «Ерік та Яна», «Горгони», «Каліки з острова Інішмаан», «Каліфорнійський готель», «Падати. Літати», «Психи», «Через неї можна померти», «Шевченко 2.0» ХДАТ імені Г. Ф. Квітки-Основ'яненка зробив вистави «Тартюф», «Легенда про лиса Микиту», «Сватання», «Возлюби ближнього свого», «О цей чудовий світ». ХДАТ ляльок імені В. А. Афанасьєва тільки у 2025 році створив три дитячі вистави та п'ять прем'єр для дорослих глядачів, та протягом останніх двох років театр створив вистави, що стали значною подією не тільки у прифронтовому місті, але й для всього театрального мистецтва України: «Жираф Монс», «Я норм» та «Вертеп. Війна. Вірши». Свої вистави також створюють Харківський ТЮГ та ХАТ музичної комедії. Не зупинилися й відомі незалежні театри міста. Близько тринадцяти приватних антреприз дарують мешканцям міста своє мистецтво, серед них «Театр 19», театр «Тимур», авторський театр «Може бути» та один з найвідоміших сучасних незалежних театрів України «Нафта» творчість якого була відзначена театральною премією «Гра» за виставу «Веселка на Салтівці».

Висновки. Театральне мистецтво має великий вплив на почуття, думки, емоційний стан шанувальників театрального мистецтва. Через ці спроможності мистецтва підтримувати психічний стан людей під часи жакхливих подій в Україні, українські глядачі значно більше почали відвідувати театри, тим самим створивши так званий театральний бум у мистецтві. В свою чергу українські театральні діячі відреагували через створення нових вистав з новою режисурою, сучасним прочитанням класичних драматичних творів та популяризацію нової української драматургії як в країні, так й під час гастрольних подорожей в багатьох країнах світу.

Але на відміну від інших міст України, організація театральної діяльності у Харкові залишається у край важкому стані. Не зважаючи на прагнення глядачів відвідувати мистецькі заклади міста, заборона на проведення театральної діяльності з боку обласної влади привела до кризи харківських обласних великих репертуарних теа-

трів. З одного боку заборона на діяльність, через близькість лінії фронту, з іншого боку значне скорочення фінансування театрального мистецтва з боку обласної влади привели до того, що більшість акторів були вимушені покинути колективи та шукати собі роботу в інших містах України та за кордоном. Небажання влади протягом двох з половиною років надати статус «критично важливого підприємства» театрам Харкова ще більш скоротили штат театральних робітників чоловіків, які були мобілізовані до лав ЗСУ. Таким чином театри були вимушені переробляти свої вистави під жіночій акторський склад (Харківський державний академічний театр ляльок імені В. А. Афанасьєва, або шукати камерні драматичні твори для малого акторського складу та показу цих вистав у швидко підготовлених підвальних майдан-

чиках-укриттях, які вміщують незначну кількість глядачів та не можуть задовольнити прагнення багатьох містян отримувати мистецький продукт. Тільки через розголос видатних театральних діячів про жахливий стан театральної діяльності у Харкові, очільники Міністерства культури та стратегічних комунікацій на початку 2025 року приділили увагу цій проблемі, але не надали жодного рішення про покращення фінансового стану театрів та не запропонували вирішення проблем у діяльності колективів.

Але попри всі проблеми театральне мистецтво у Харкові продовжує існувати. Театри створюють нові вистави, актори, не зважаючи на образливу заробітну плату, дарують глядачам своє мистецтво та намагаються пристосуватися до реалій сучасного життя у місті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алохінссон А. Заборгованість по зарплатні харківських театрів перевищує 4,2 мільйона гривень. До чого тут ХОВА? Онлайн-медіа Люк, 18.10.2024 URL: <https://lyuk.media/city/theater-debt/> (дата звернення 06.11.2025)
2. Большакова А. Фінансування театрів Харкова скоротиться вдвічі – ОВА. Українська Правда, 27.12.2023, 13:57 URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2023/12/27/258547/> (дата звернення 06.11.2025)
3. Большакова А. Хто в черзі крайній. У Харківській ОВА відповіли на звинувачення у недофінансуванні театрів. Українська Правда, 30.04.2025, 16:30 URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/harkivska-ova-vidpovila-na-zvinuvachennya-u-nedofinansuvanni-derzhavnih-teatriv-307800/> (дата звернення 07.11.2025)
4. Верховна Рада України. Протокол засідання Комітету з питань гуманітарної та інформаційної політики, 26.05.2025 URL: https://kompkd.rada.gov.ua/news/main_news/76777.html (дата звернення 07.11.2025)
5. Горлач П. Поверніть Харкову право на театр: актори зі всієї України закликають Харківську ОВА звернути увагу на міські театри. Суспільне Культура, 16, 05.2025, 14:20 URL: <https://susilne.media/culture/1019303-povernit-harkovu-pravo-na-teatr-aktori-z-usiei-ukraini-zaklikaut-harkivsku-ova-zvernuti-uvagu-na-miski-teatri/> (дата звернення 09.11.2025)
6. Давидова Ю., Кривко Р. «Хапаємось за будь-яку ідею». Як театри Харкова намагаються вижити з урізаним фінансуванням. Суспільне Харків, 19.11.2023, час інтерв'ю 12:36 URL: <https://susilne.media/kharkiv/616535-hapamos-za-bud-aku-ideu-ak-teatri-harkova-namagautsa-viziti-z-urizanim-finansuvannam-ta-zaboronami-na-vistupi/> (дата звернення 09.11.2025)
7. Задорожна А. Інтерв'ю з головним режисером ХДАУДТ імені Т. Г. Шевченко Степаном Пасічником. Інтернет-видання «Думка» 22.09.2025, час інтерв'ю 11:30 URL: <https://dumka.media/ukr/interview/1758528086-golovniy-rezhiser-berezolya-stepan-pasichnik-voseni-teatr-zapratsyue-na-svoemu-bezpechnomu-maydanchiku> (дата звернення 09.11.2025)
8. Комарова Т., Кононенко В. Культуротворчість як сфера формування політичних ціннісних смислів: театр у прифронтовому Харкові. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія Питання політології, № 47. С. 94-102.
9. Колесниченко О. Творча діяльність державних харківських театрів після 24 лютого 2022 року: проблеми існування, репертуарні пріоритети, мистецькі особливості. Театріум, 2025 URL: https://teatrarium.com/tvorcha_diyalnist_kharkivskih_tetriv_pislya24lutogo/ (дата звернення 11.11.2025)

REFERENCES

1. Alohinsson A. (2024) Zaborhovanist po zarplatni kharkivskykh teatriv perevyshchuie 4,2 miliona hryven. Do choho tut KhOVA? [The salary debt of Kharkiv theaters exceeds 4.2 million hryven. Why is there HRMA?] Onlain-media Liuk, 18.10.2024 URL: <https://lyuk.media/city/theater-debt/> (data zvernennia 06.11.2025) [in Ukrainian]
2. Bol'shakova A. (2023) Finansuvannia teatriv Kharkova skorotytsia vdvichi – OVA. [Financing of Kharkiv theaters will be halved – HRMA.] Ukrayins'ka Pravda 27.12.2023, 13:57 URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2023/12/27/258547/> (data zvernennia 06.11.2025) [in Ukrainian]
3. Bol'shakova A. (2025) Khto v cherzi krainii.U Kharkivskii OVA vidpovily na zvinuvachennia u nedofinansuvanni teatriv. [Who is in the last queue? The Kharkiv RMA responded to accusations of underfunding of theaters.] Ukrainska Pravda 30.04.2025, 16:30 URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/harkivska-ova-vidpovila-na-zvinuvachennya-u-nedofinansuvanni-derzhavnih-teatriv-307800/> (data zvernennia 07.11.2025) [in Ukrainian]
4. Verkhovna Rada Ukrayiny. (2025) Protokol zasidannya Komitetu z pytan' humanitarnoyi ta informatsiynoyi polityky, 26.05.2025 [Minutes of the meeting of the Committee on Humanitarian and Information Policy, 26.05.2025] ofitsiyni portal

Verkhovnoi Rady Ukrainy URL: https://kompkd.rada.gov.ua/news/main_news/76777.html (data zvernennia 07.11.2025) [in Ukrainian]

5. Horlach P. (2025) Povernit Kharkovu pravo na teatr: aktory zi vsiei Ukrainy zaklykaiut Kharkivsku OVA zvernuty uvahu na miski teatry. [Return the right to theater to Kharkiv: actors from all over Ukraine call on the Kharkiv RMA to pay attention to the city's theaters.] *Suspilne Kultura*, 16, 05.2025, 14:20 URL: <https://suspilne.media/culture/1019303-povernit-harkovu-pravo-na-teatr-aktori-z-usiei-ukraini-zaklikaut-harkivsku-ova-zvernuty-uvagu-na-miski-teatri/> (data zvernennia 09.11.2025) [in Ukrainian]

6. Davydova Yu., Kryvko R. (2023) «Khapaiemos za bud-yaku ideiu». Yak teatry Kharkova namahaiutsia vyzhyty z urizanyim finansuvanniam. [“We grab onto any idea.” How Kharkiv theaters are trying to survive with reduced funding.] *Suspilne Kharkiv*, 19.11.2023, chas interviiu 12:36 URL: <https://suspilne.media/kharkiv/616535-hapaiemos-za-bud-aku-ideiu-ak-teatri-harkova-namagautsa-viziti-z-urizanim-finansuvanniam-ta-zaboronami-na-vistupi/> (data zvernennia 06.11.2025) [in Ukrainian]

7. Zadorozhna A. (2025) Interviu z holovnym rezhysyrom KhDAUDT imeni T. H. Shevchenko Stepanom Pasichnykom. [Interview with the chief director of the T. G. Shevchenko State Academic Drama Theater and Theatre, Stepan Pasichnyk. *Dumka*] *Internet-vydannia «Dumka»* 22.09.2025, chas interviiu 11:30 URL: <https://dumka.media/ukr/interview/1758528086-golovniy-rezhiser-berezolya-stepan-pasichnik-voseni-teatr-zapratsyue-na-svoemu-bezpechnomu-maydanchiku> (data zvernennia 09.11.2025) [in Ukrainian]

8. Komarova T., Kononenko V. (2025) Kulturotvorchist yak sfera formuvannia politychnykh tsinnisnykh smysliv: teatr u pryfrontovomu Kharkovi. [Cultural creativity as a sphere of formation of political values: theater in front-line Kharkiv.] *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina, seriia Pytannia politolohii*, № 47. S. 94-102. [in Ukrainian]

9. Kolesnychenko O. (2025) Tvorchia diialnist derzhavnykh kharkivskykh teatriv pislia 24 liutoho 2022 roku: problemy isnuvannia, repertuarni priorytety, mystetski osoblyvosti. [Creative activity of state Kharkiv theaters after February 24, 2022: problems of existence, repertoire priorities, artistic features.] *Teatrarium*, 2025 URL: https://teatrarium.com/tvorchia_diyalnist_kharkivskih_teatriv_pislya24lutogo/ (data zvernennia 11.11.2025) [in Ukrainian]

Дата першого надходження рукопису до видання: 24.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 10.12.2025

Дата публікації: 30.12.2025